

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 3

«25» 05 2026 р.

Голова Відбіркової комісії зі вступу
до аспірантури та докторантури

Дмитро ЯРИМБАШ

ПОГОДЖЕНО:

Відповідальний секретар Відбіркової
комісії

Вікторія БУЛИЧОВА

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ С2 «ПОЛІТОЛОГІЯ»**

при прийомі на навчання для здобуття
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
на основі НРК7

Спеціальність: С2 «Політологія»

Гарант освітньо-наукової програми:

Політологія Лілія ХОРИШКО

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Фаховий іспит – це форма оцінювання в Запорізькому національному університеті (далі – ЗНУ), що передбачає визначення рівня підготовленості вступника щодо здобутих раніше компетентностей та результатів навчання, необхідних для опанування освітньої програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Метою проведення фахового іспиту зі спеціальності є перевірка рівня знань, умінь та інших фахових компетентностей вступника, що є достатніми для здобуття освітнього ступеня доктора філософії на основі НРК7 за спеціальністю С2 «Політологія», освітньо-науковою програмою «Політологія».

Фаховий іспит проводиться у формі комп'ютерного тестування із застосуванням технологій дистанційного навчання в системі електронного забезпечення навчання «Moodle» ЗНУ.

Тривалість фахового іспиту становить 60 хвилин.

Фаховий іспит проводиться в очному форматі в ЗНУ з обов'язковою відеофіксацією та подальшим оприлюдненням на офіційному вебсайті Приймальної комісії.

II. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання результатів фахового іспиту здійснюється автоматично системою електронного забезпечення навчання «Moodle» за шкалою від 0 до 200 балів.

Тестове завдання генерується індивідуально для кожного вступника і містить 50 запитань із вибором однієї правильної відповіді. Кожна правильна відповідь оцінюється в 4 бали. Неправильна відповідь або її відсутність оцінюється у 0 балів. Максимально можливий результат за іспит становить 200 балів.

Мінімальний пороговий бал, необхідний для допуску до участі в конкурсному відборі, становить 100 балів, що відповідає 25 правильним відповідям. Вступники, які набрали від 0 до 96 балів, отримують результат «незадовільно» та не допускаються до участі в конкурсному відборі на навчання.

Таблиця переведення тестових балів у шкалу 0-200 балів

Тестовий бал	Бал за шкалою 0–200	Тестовий бал	Бал за шкалою 0–200
1	4	26	104
2	8	27	108
3	12	28	112
4	16	29	116
5	20	30	120
6	24	31	124
7	28	32	128

8	32	33	132
9	36	34	136
10	40	35	140
11	44	36	144
12	48	37	148
13	52	38	152
14	56	39	156
15	60	40	160
16	64	41	164
17	68	42	168
18	72	43	172
19	76	44	176
20	80	45	180
21	84	46	184
22	88	47	188
23	92	48	192
24	96	49	196
25	100	50	200

Тестовий бал (0-50)	Підсумковий бал (0-200)	Рівень навчальних досягнень
45–50	180–200	Високий
35–44	140–176	Достатній
25–34	100–136	Базовий
0–24	0–96	Недостатній

Вступники, які отримали оцінку менше 100 балів, до участі в конкурсному відборі не допускаються.

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Причини виникнення та сутність політики. Політика як управлінська діяльність. Причини виникнення та сутнісні характеристики політики. Функції політики. Закономірності політики як стійкі, повторювані причинно-наслідкові зв'язки між політичними явищами та процесами. Трансформація уявлень про політику в умовах глобальних викликів сьогодення. Політика як мистецтво та сфера професійної діяльності.

Предмет, об'єкт та методологія політичної науки. Етапи інституціоналізації політичної науки. Об'єкт політичної науки. Предмет політичної науки в широкому та вузькому сенсі. Взаємозв'язок політичної науки з іншими науками. Методологія політичної науки. Особливості використання кількісних та якісних методів у політичних дослідженнях.

Внутрішня політика держави, її види та особливості. Мета внутрішньої державної політики. Стратегія і тактика державної політики. Зв'язок

внутрішньої та зовнішньої політики держави. Сутність економічної політики держави, її види: бюджетна, податкова, інвестиційна, кредитно-грошова і т.д. Економічна політика держави та підприємницька активність. Види власності в державі. Сутність соціальної політики. Фактори, які впливають на соціальну політику. Головні проблеми та протиріччя соціальної політики. Співвідношення інтересів держави, бізнесу та суспільства в організації соціальної політики.

Внутрішня політика української держави та її особливості. Сутність державної політики незалежної України та етапи її формування. Економічна політика та етап приватизації посткомуністичної власності. Соціальні наслідки приватизації. Сучасні економічні реформи. Характеристика бюджетної, податкової реформ. Соціальна політика та її реформування. Характеристика пенсійної реформи та реформи у сфері освіти. Болонська система та її наслідки для розвитку української вищої школи. Державне регулювання національних, етнічних та міжпартійних відносин.

Форми політичного правління. Визначення поняття «форма політичного правління». Монархія та республіка як форми політичного правління. Види монархій – абсолютна, дуалістична, конституційна. Види республік – парламентська, президентська, змішана. Форма політичного правління в Україні. Джерело влади в монархіях та республіках. Вплив партійної та виборчої системи на форму політичного правління.

Форми державного устрою. Визначення поняття «форма державного устрою». Характеристика федеративного та унітарного устрою держави. Основні напрямки еволюції федералізму та унітаризму. Сутність конфедерації. Види конфедерацій – ліги, унії, конфедерації. Форма державного устрою в Україні. Переваги та недоліки всіх форм державного устрою.

Сутність держави та історичні форми держави. Теорії походження держави. Сутність та основні ознаки державного суверенітету. Еволюція в розумінні державного суверенітету. Ж. Боден про державний суверенітет та сучасні уявлення. Традиційні та модерністські держави. Причини еволюції форм держав від традиційних до сучасних. Роль глобалізації в розвитку держави.

Теоретичні обґрунтування політичної влади та її види. Основні наукові школи у вивченні сутності політичної влади. Системний, структурно-функціональний, біхевіористичний, марксистський підходи до сутності влади. Легальність та легітимність влади. М. Вебер про форми легітимності влади. Сутність традиційної, харизматичної та раціональної влади. Нові підходи до обґрунтування легітимності влади. Державна та політична влада. Теорія розподілу влади, її історичне значення та актуальність у теперішній час.

Причини політичної нестабільності сучасних політичних систем та шляхи їх стабілізації. Політична нестабільність, криза влади. Співвідношення політичної нестабільності та характеру політичного режиму. Фактори, які впливають на стабільність політичних систем. Основні ознаки політичної нестабільності. Позитивна та негативна сторона політичної нестабільності. Причини політичної нестабільності в Україні. Досвід зарубіжних країн в стабілізації політичних систем.

Політичні кризи в сучасному світі, їхні особливості та шляхи врегулювання. Сутність політичної кризи. Причини виникнення та типологія політичних криз. Основні механізми розв'язанням політичних криз: пошук консенсусу, позачергові вибори, ініціювання конституційних змін, міжнародне посередництво. Взаємозв'язок політичних та економічних криз в умовах глобального розвитку. Політичні кризи в Україні. Шляхи подолання криз: передкризове, кризове та посткризове управління.

Сутність процесу політичної модернізації. Основні етапи становлення теорії політичної модернізації. Структурний (Р. Даль, Л. Пай, Д. Растоу) та процедурний (С. Хантінгтон, А. Пшеворський, Х. Лінц) підходи у дослідженні процесу політичної модернізації. Типологія політичної модернізації. Ризики у процесах політичної модернізації. Формування демократії, правової держави та громадянського суспільства як складові політичної модернізації. Сучасні тенденції модернізації політики ЄС. Повеєнне відновлення України як модернізаційний процес.

Політична та соціальна ризикологія. Прогнозування та побудування сценаріїв сучасних політичних ризиків. Сутність та визначення ризику. Економічні та політичні ризики, їхні особливості та причини виникнення. Політичні ризики для економічних інвесторів. Побудування сценаріїв економічного та політичного розвитку та прогнозування ризиків. Сутність сценарного методу. Класифікація економічних та політичних ризиків. Оптимальні та надмірні ризики. Глобалізація та наростання ризиків у сучасному світі. Особливості політичних ризиків в Україні.

Політична система та політичний режим. Загальне та відмінне поняття «політична система» й «політичний режим». Структура та основні елементи політичної системи. Політичний режим як функціональна сторона політичної системи, як сукупність методів та стилю політичної діяльності. Державний, політичний та правовий режим – розмежування понять. Еволюція політичних систем та режимів у світі. Політична система та режим в Україні.

Порівняльний аналіз тоталітарних та авторитарних режимів. Визначення тоталітарного режиму. Шість класичних ознак тоталітарного режиму. Причини виникнення тоталітаризму у ХХ ст. Відмінність тоталітаризму від класичних деспотій. Граничний раціоналізм тоталітарних режимів та негативна сторона цього раціоналізму. Схожість та відмінність тоталітарних та авторитарних режимів. Тоталітаризм та авторитаризм: проблема легітимності режиму. Особливості військових режимів. Сила та слабкість тоталітаризму та авторитаризму. Феномени тоталітарної та авторитарної демократії.

Еволюція сучасних демократичних режимів. Сутність та основні ознаки демократичного режиму. Ідеальний тип та національні стилі демократії. Демократія як політичний ідеал. Проблеми та хиби демократії. Демократія та лібералізм. Демократія та консерватизм. Причини трансформації демократичних режимів. Основні напрямки еволюції: посилення ролі виконавчої влади, необхідність посилення влади в умовах кризи та конфліктів. Типи демократичних режимів.

А. Лейпхарт про сутність співсуспільної демократії. Багатоскладові

суспільства. Сутність та умови формування співсуспільної демократії. Україна як багатоскладове суспільство та можливість формування співсуспільної демократії. Причини провалу досвіду співсуспільної демократії. Співсуспільна демократія та можливості її формування в Україні.

Р. Даль про сучасні поліархії. Поняття та основні риси поліархії. Шляхи та умови формування поліархій. Характеристики суспільств-поліархій. Україна та її тип поліархії. Роль демократичних реформ у встановленні поліархій.

Теорія «демократичних хвиль» та причини періодичної зміни політичних режимів. Сутність теорії «демократичних хвиль» С. Хантінгтона. Характеристика трьох хвиль демократії. Причини відкату демократії та зміни її авторитарними режимами. Специфіка сучасної хвилі демократії. Збільшення кількості демократичних країн та скорочення ліберальних прав та свобод громадян. Л. Даймонд про електоральні, ліберальні та псевдодемократії. Сучасні тенденції та перспективи розвитку демократії в Україні.

Характеристика основних теорій демократії. Класична або ліберальна теорія, заснована на концепції суспільного договору та відповідальності уряду перед народом, як джерелом влади. Елітарна теорія, заснована на концепції права народу обирати владу. Плюралістична теорія, заснована на концепції множинності центрів прийняття політичних рішень. Соціалістична теорія, заснована на класовій концепції. Електоральна та ліберальна теорії.

Сутність політичної опозиції. Поняття опозиції в широкому та вузькому сенсі. Опозиція як фон відношення до влади у суспільстві. Опозиція як політичний інститут. Види опозицій. Класифікація опозиції. Особливості функціонування політичної опозиції в Україні та шляхи її демократизації.

Сутність та види політичних конфліктів. Наукові підходи у дослідженні політичних конфліктів. Поняття та типологія політичних конфліктів. Причини, мотиви, умови виникнення, предмет та учасники політичних конфліктів. Технології управління політичними конфліктами. Український та міжнародний досвід управління політичними конфліктами.

Політичні кампанії і технології їх побудови. Сутність, цілі та завдання політичних кампаній. Суб'єкти і принципи політичних кампаній. Види політичних кампаній. Характеристика референдумів. Громадські політичні кампанії. Паралельні та супроводжуючі кампанії. Інформаційний та PR-супровід політичних кампаній. Стратегія і тактика політичних кампаній.

Виборчі кампанії, виборча стратегія і тактика. Сутність та принципи демократичних виборів. Виборче право та його види. Типи виборчих систем – мажоритарні, мажоритарно-преференціальні, пропорційні та змішані. Етапи виборчих кампаній. Проектування виборчих кампаній: визначення стратегії, вибір тактики і тону виборчої кампанії. Сучасні виборчі технології. Специфіка виборчих кампаній в Україні.

Сутність політичного лобізму та особливості побудови лобістських кампаній. Сутність та види лобізму. Лобізм і демократія. Негативні сторони лобізму. Лобізм та закулісна демократія. Зацікавлені групи, групи тиску і агенти-лобісти. Вимоги до лобістів. Правове регулювання лобізму. Побудова лобістських кампаній. Рекламний та PR-супровід. Стратегія лобістських

кампаній. Особливості розвитку лобізму в Україні.

Інформаційна політика та інформаційні кампанії. Сутність інформації. Виникнення інформаційного суспільства. Політична комунікація, її структура та функції. Вплив ЗМІ на формування громадської думки. ЗМІ в умовах глобалізації. Функції ЗМІ. Сутність інформаційної політики. Порядок денний, гейкіпінг, цензура. Маніпулятивні технології ЗМІ. Проектування інформаційної кампанії: мета, завдання, медіа план, стратегія і тактика. Моніторинг та оцінювання результатів інформаційної кампанії.

Сутність сучасних інформаційних війн. Сутність інформаційних та психологічних війн, їх схожість та відмінність. Інформаційна агресія та інформаційна зброя. Цілі та завдання інформаційних війн. Державні інформаційні війни. Ведення та опір інформаційним війнам. Методи ведення інформаційних війн. Україна у сучасних інформаційних війнах. Причини поразки в інформаційних війнах.

Виникнення і розвиток політико-правових вчень у Стародавній Греції та Стародавньому Римі. Історико-політичні передумови зародження політичних вчень. Концепція ідеальної держави Платона. Класифікація форм правління Аристотеля. Політико-правове вчення Цицерона та його вплив на подальший розвиток політики. Політичні ідеї Сенеки.

Основні ознаки та напрями політичних концепцій Середньовіччя і Реформації у Європі. Теологічний характер політичної думки Середньовіччя. Політичні ідеї у концепціях А. Августина та Ф. Аквінського. М. Падуанський про пріоритет земного закону та еволюція середньовічної політичної думки. Суспільно-політична сутність та наслідки Реформації. Розширення сфери раціоналізму у політичній науці. М. Лютер про пріоритет державної влади та підпорядкування її церковній владі. Вчення Ж. Бодена про державний суверенітет.

Порівняльний аналіз теорії суспільного договору Дж. Локка, Т. Гоббса, Ж. - Ж. Руссо. Сутність та зміст теорії суспільного договору. Природний та громадянський стан. Принцип народного суверенітету. Т. Гоббс про війну всіх проти всіх. Дж. Локк про необхідність правил взаємовідносин між людьми. Критика Ж.-Ж. Руссо оманливого характеру суспільного договору.

Мораль і політика в концепції М. Макіавеллі. Вчення Макіавеллі про державу і владу. Фактори стабільного функціонування влади та держави. Причини несумісності моралі та політики у концепції М. Макіавеллі. Політика як ситуативний менеджмент. Обґрунтування ролі насилля в політиці.

Розвиток утопічних ідей у політичній думці. Поняття та причини виникнення утопій. Політичні ідеї утопічного соціалізму Т. Мор, Т. Кампанелли та Ф. Бекона. Протест проти соціальної нерівності як складова утопічних ідей. Ідеї реорганізації суспільства на основі суспільної власності.

Громадянське суспільство і правова держава в історії та теорії політичної думки. Г.В.Ф. Гегель та І. Кант про правову державу та громадянське суспільство. Сутність та ознаки громадянського суспільства. Сутність та ознаки правової держави. Взаємозв'язок і різниця громадянської та державної сфер. Принципи взаємозв'язку громадянського суспільства та правової

держави.

Концепція «інтегрального націоналізму» Д. Донцова. Вплив філософського ідеалізму на формування поглядів Д. Донцова. Ідея примату духовного над матеріальним. Обґрунтування принципу ієрархічності у внутрішньому устрої держави. Формування ідеї інтегрального націоналізму. Воля як рушійна сила поширення української ідеї та передумова створення української держави. Роль політичної еліти в формуванні української нації.

Основні положення концепції В. Липинського. Ідеї В. Липинського щодо ідеальної моделі державності в Україні. Зміст форм організації держави: охлократія, демократія, класократія, Особливості формування національної політичної еліти. Роль національної еліти в активізації державотворчих процесів. Ідеї територіального патріотизму.

Політичні ідеї М.С. Грушевського. Вплив соціалістичних ідей на погляди М. Грушевського. Українська державницька ідея в працях М. Грушевського. Періодизація розвитку українського народу. Культурно-національна автономія. Формування ідеї національної незалежності та суверенітету. Діяльність М. Грушевського як політичного діяча.

Теорії політичного реалізму та політичного ідеалізму. Політичний реалізм у світовій політиці та міжнародних відносинах як пояснення неминучої конфліктності та недовіри держав у відношенні одна до одної. Війна та політичне насилля як неминуча реальність. Політичний ідеалізм як обґрунтування політичної гармонії, взаєморозуміння між державами та народами. Теорії конструктивізму та неореалізму. Концепція політичного ідеалізму В. Вільсона.

Роль ООН у сучасній світовій політиці. Причини затвердження ООН. Структура, основні функції, завдання ООН. Функції Ради безпеки ООН. Спеціалізовані заклади ООН та їхні функції. Резолюції ООН та їхня ефективність. Причини неефективної діяльності ООН та перспективи в умовах глобальних викликів сьогодення.

Сутність, протиріччя та перспективи процесу сучасної глобалізації. Сутність глобалізації, її специфіка. Етапи глобалізації. Взаємозв'язок та регіоналізація сучасного світу. Виникнення єдиної економічної, фінансової системи в світі та культурний опір. Сучасні тенденції розвитку держав в умовах глобалізації. Перспективи політичної та культурної єдності світу. Стирання національних меж та зміна ролі держави. ТНК в системі глобалізації.

НАТО у світовій політиці. Причини утворення НАТО. Інституційна структура та основні напрямки діяльності НАТО як військово-політичної організації. Умови вступу та можливі ризики набуття членства в НАТО. Ключові засади участі НАТО у військових місіях та операціях. Основні напрямки протидії гібридним загрозам в умовах сучасної політичної дійсності. Проблеми та протиріччя у функціонуванні НАТО. Основні напрямки модернізації політики НАТО у безпековій сфері.

Етапи формування та роль ЄС у сучасній політиці. Етапи формування ЄС. Роль Маастрихтського Договору у формуванні ЄС. Інституційна структура ЄС. Відповідність Копенгагенським критеріям як умова вступу до ЄС. Сучасний

порядок денний ЄС (2024-2029) та інструменти його реалізації. Перспективи формування стратегічної автономії ЄС у світовій політиці. Проблема колективної безпеки та особливості співпраці з НАТО. Взаємовідносини ЄС з ключовими суб'єктами міжнародної політики.

Проблема колективної безпеки та міжнародної стабільності сучасного світу. Визначення понять «колективна безпека» та «міжнародна стабільність» – загальне та відмінне. Історія формування колективної безпеки в Потсдамську епоху. Загрози та ризики в умовах глобальних викликів сьогодення. Умови стабільності та безпеки в світі. Тероризм, етнічні та локальні конфлікти, «гарячі точки» в сучасному світі як головний прояв небезпеки та нестабільності. Механізми стабілізації функціонування міжнародного політичного простору.

Сутність сучасного тероризму та шляхи боротьби з ним. Тероризм як насадження паніки серед населення та загроза життю. Види сучасного тероризму та основні напрями його еволюції. Особливості сучасного тероризму – організаційні, ідейні та методичні. Мережеві організації терористів. Шляхи та методи попередження тероризму. Синхронізація зусиль світової спільноти у боротьбі з тероризмом.

Характеристика Вестфальської міжнародної системи. Особливості світової політики та міжнародних відносин у Середньовіччі. Розкол християнства на католицизм та протестантизм і релігійні війни. Сутність та особливості 30-річної війни в Європі як першої загальноєвропейської війни. Укладення Вестфальського мирного договору, його особливості, умови та історичне значення. Вихід держав на міжнародну арену як головних акторів. Початок формування національних держав та національної політики.

Характеристика Віденської міжнародної системи. Епоха Просвітництва та її історичне значення. Інтелектуальні дискусії про права людини, громадянське суспільство та принципи правової держави. Французька буржуазна революція 1889 р. та Декларація прав людини. Американська Конституція 1879 р. та Білль про права. Наполеонівські війни та їх особливості. Віденський Конгрес 1815 р. та офіційне прийняття концепції лібералізму на міжнародній арені. Основні ознаки Віденської епохи. Формування системи рівноваги та принципи стримування агресора.

Характеристика Версальської міжнародної системи. Причини розпаду Віденської системи. Колоніальні війни другої половини ХІХ ст. I світова війна та Версальський мирний договір, його основні положення. Особливості та ознаки Версальської системи. Криза 30-х років та поведінка в ній країн. Політика заспокоєння агресора. Спад демократії та формування тоталітарних режимів. Формування військових та політичних блоків. Діяльність Ліги Націй.

Характеристика Потсдамської міжнародної системи. II світова війна та результати її завершення. Ялтинська та Потсдамська конференції. Формування двоблокової системи. «Холодна війна» двох наддержав та її сутність. Розподіл світу на сфери впливу. Причини стабільності двоблокової системи та особливості її конфліктів. Німецьке питання та формування нової Європи. Виникнення НАТО та Варшавського договору. Причини розпаду

Потсдамської системи.

Основні тенденції та закономірності розвитку сучасної світової політики та міжнародних відносин. Поняття «зовнішня політика», «світова політика» і «міжнародна політика». Характеристика сучасної світової системи та суперечності її розвитку. Характеристика суперечливих тенденцій розвитку міжнародних відносин. Причини нестабільності сучасної світової системи. Характеристика економічних та політичних процесів у світовому просторі.

Особливості та етапи переговорного процесу у світовій політиці. Причини проведення переговорів у міжнародній політиці. Умови проведення переговорів. Етапи переговорного процесу. Сутність переговорного простору. Визначення ключових тем переговорів. Цілі та завдання переговорів. Види переговорів. Теорія ігор та її застосування в переговорному процесі. Підсумкові документи переговорного процесу.

Стратегії та національні стилі переговорного процесу в світовій політиці. Основні стратегії і тактики поведінки під час переговорів. Умови вибору та застосування певної тактики. Підсумкові документи переговорного процесу. Поняття «національний стиль» переговорів. Характеристика східного та західного стилю переговорів. Особливості вітчизняного стилю переговорів.

Війна у світовій політиці. Сутнісні характеристики та причини виникнення війн: економічні, політичні, психологічні. Мир як соціально-політична категорія. Підходи до типологізації війн. Поняття «покоління війн». Основні тенденції розвитку сучасних війн. Особливості гібридних війн в умовах глобальних викликів сьогодення.

США в світовій політиці. Доктрина Монро і політика ізоляціонізму. Причини переходу до політики активного втручання в світові справи. Перетворення США у наддержаву та міжнародні функції в цьому статусі. Методи поширення та захисту світової демократії. В'єтнамська війна та формування «в'єтнамського» синдрому. Операції у Іраку та Афганістані. Боротьба з тероризмом. Україно-американські відносини. Політика США по відношенню до країн Латинської Америки.

Сутність геополітики, основні наукові школи та напрямки. Єдність географічних та політичних факторів. Об'єкт і предмет геополітики. Основні геополітичні поняття. Базові концепції у дослідженні геополітики. Основні напрямки сучасної геополітики. Зміна концепції простору в сучасній геополітиці. Контроль над простором та його види. Технічні, комунікаційні засоби та проблема відстані в сучасній геополітиці. Поняття геополітичного коду держави. Сучасні геополітичні технології.

США в сучасному геополітичному просторі. Сучасний атлантизм. Розвиток і деталізація ідей Н. Спайкмена, Д.У. Мейнігом, У. Кірком, Г. Кіссінджером. Концепції «аерократії» і «ефірократії». Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтон як одна з новітніх версій атлантизму. Мондіалізм: поняття, сутність. Генезис і розвиток мондіалістських проєктів світоустрою. З. Бжезинський і його теорія конвергенції та глобального лідерства США. Ідея подолання геополітичного дуалізму як основа сучасних проєктів «планетарної перемоги Заходу». Концепція «кінця історії» Ф. Фукуями.

Процес становлення США як світової геополітичної держави: від «Доктрини Монро» до «широтної експансії» ХХ ст. Проект «Повний спектр домінування». «Проект нового американського сторіччя». Ідеї «месіанства» і «експорту демократій». Простір в геополітиці США поч. ХХІ ст. Країни Сходу і Африки в геополітичній стратегії США.

Європейська геополітика. Європа як культурно-історична спільнота з єдиним геополітичним кодом. Поняття «європейської ідеї». Позиція європейських держав у період холодної війни. Ідеї європейського федералізму. Переформатування геополітичної карти Європи після подій 1989 р. Маастрихтські домовленості та їхня роль у новому відродженні Європи. Сучасна геополітика країн Східної Європи. Інтеграційні процеси в Західній Європі. Геополітика і національна безпека в Західній Європі. Взаємовідносини Німеччини і Франції в контексті забезпечення європейської безпеки. Роль Великої Британії в європейській геополітиці. Країни Євросоюзу і геополітичні проекти США. Взаємовідносини ЄС з країнами пострадянського простору.

Схід і Азіатсько-Тихоокеанський регіон (АТР) у сучасній системі геополітичних відносин. Традиційна парадигма ролі Сходу у світовій геополітичній системі. Глобалізація як загроза вестернізації. Внутрішньосистемні геополітичні процеси в східних суспільствах. Сутність геополітики Китаю. Проблема Тайваню і політика. «Одна країна – дві системи». «Тибетська геополітична гра». Особливості геополітики Японії. Проблема Курильських островів. Взаємовідносини Японії та США і проблема національної безпеки для Японії, японсько-американський воєнний альянс. Азійська демократія і азійські цінності як фактор відродження азійської свідомості у викликах країнам Європи і США. Концепції «азіатизації» і «тихоокеанізації».

Геополітичні проблеми країн Близького Сходу і Латинської Америки.
Геополітика країн Африки. Витоки ісламської цивілізації. Іслам і панісламізм. Ісламський фундаменталізм. Геополітичне поле Ірану. Феномен ісламського відродження. Іранська революція 1979 р. і зміни в геополітичній позиції Ірану. Політика опору Ірану і Іраку геополітичному диктату США. Туреччина в умовах нової геополітичної реальності. Воєнна конфронтація Іраку і США. Країни Латинської Америки в орбіті геополітики США, «Доктрина Монро». Зміни в геополітичній системі силових полів американського континенту наприкінці ХХ ст. Політико-культурна різноманітність африканських країн і геополітика сучасної Африки.

Геополітика України в сучасній системі геополітичних відносин. Україна в геополітичній стратегії світового співтовариства. Геополітичні аспекти становлення незалежної України. Геополітичні інтереси та національна безпека України. Національні інтереси сучасної України та їхні геополітичні аспекти. Євроінтеграційний аспект української геополітики на сучасному етапі. Сучасні тенденції геостратегічного планування в Україні.

Геополітичне прогнозування і моделювання. Емпіричні методи аналізу геополітичних ситуацій і процесів. Моделювання геополітичних ситуацій і процесів. Теорії і технології врегулювання геополітичних конфліктів.

Концепції стійкого розвитку в геополітичному вимірі. Прогнозування в геополітиці, проблема втілення його рекомендацій в практику міжнародних відносин. Геополітичні сценарії майбутнього світу. Роль сценаріїв у діяльності ООН, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій. Зіткнення ринкового і релігійного фундаменталізму. Європа майбутнього. Проекти геополітичного майбутнього.

IV. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Глобалізація та політика національної безпеки : підручник / Сокольська Т., Юхименко П. та інші. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 408 с.
2. Політичні технології в сучасних владних процесах : навч. посіб. / В. Ф. Смолянюк, С. С. Бульбенюк, Ю. М. Манелюк та ін. Київ : КНЕУ, 2021. 328 с.
3. Неліпа Д. Системний аналіз в політології. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 304 с.
4. Політична система України: конституційна модель та політичні практики : монографія / кол. авт.: Зеленько Г. І. (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 536 с.
5. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми : монографія / кол. авт.: Майборода О. М. (кер., авт. кол.) та ін. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 704 с.
6. Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: колект. монографія / за заг. ред.: Ю. Остапця і М. Токаря. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2023. 680 с.
7. Політична система України: конституційна модель та політичні практики : монографія / кол. авт.: Зеленько Г. І. (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 536 с.
8. Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до французької революції. Київ : Наш формат, 2019. 576 с.
9. Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 256 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бабкіна О. В., Меньшеніна А.Є. Трансформація інструментарію політичної науки в умовах нової політичної реальності: дискурс-аналіз і

Narrative Policy Framework. URL: https://politicus.od.ua/5_2025/5.pdf

2. Даниленко С. І. Перевтілення демократії в інформаційну добу: роль нових медіа та громадянського комунікування. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235502>

3. Демократія: від теорії до практики. URL: https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_ukraine_democracy_from_theory_to_practice_course_reader_v1_ukr.pdf

4. Крап А. П. Військові конфлікти за ресурси: майбутнє глобальної безпеки. URL: https://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/37.pdf

5. Михальченко М. Політична система України: моделі трансформації. URL: http://www.ipiend.gov.ua/?mid=98&action=politic_detail&politic_id=23

6. Ніколаєва М. І. Стратегічна автономія ЄС та місце України в новій архітектурі європейської безпеки: політико-інституційний аналіз. URL: https://politicus.od.ua/1_2026/19.pdf

7. Чупрій Л. В. Геополітичні перспективи модернізації України в світлі сучасних глобальних викликів. URL: https://apfs.nuoua.od.ua/archive/58_2026/part_2/37.pdf

Голова фахової
атестаційної комісії

Євген ЦОКУР